

**แนวทางการสร้างทักษะซอฟต์แวร์สกีลด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม
สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี**
**Approaches to Developing Soft Skills with the Process Social Engineers for
Students at Kanchanaburi Rajabhat University**

ศิริรัตน์ เช็งเส้ง¹, สุทัศน์ กามณี² และ กรณ์ยพล วิวรรณมงคล³
Sirirat Chengseng¹, Sutat Gammanee² and Karanphon Wiwanthamongkon³

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

²คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

³คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

¹Faculty of Management Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand

²Faculty of Science and Technology, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand

³Faculty of Education, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: ¹sirirat9944@kru.ac.th

Retrieved: June 14, 2024; Revised: July 21, 2024; Accepted: July 23, 2024

บทคัดย่อ

การพัฒนาซอฟต์แวร์สกีลกลายเป็นสิ่งสำคัญต่อการใช้ชีวิตทำงานในโลกที่มีความผันผวน เปลี่ยนแปลงรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นทักษะการปรับตัว ทักษะการสื่อสาร ทักษะการมีทัศนคติเชิงบวก ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ผลของงานวิจัยชี้ให้เห็นว่าทักษะซอฟต์แวร์สกีลเป็นส่วนหลักที่ทำให้เกิดความสำเร็จ ในการทำงานมากกว่าทักษะฮาร์ดสกีล นโยบายด้านการศึกษาทุกระดับจึงมุ่งเน้นไปที่การสร้างทักษะดังกล่าวโดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการสอนให้เด็กมีการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเพิ่มการเรียนรู้นอกห้องเรียน มหาวิทยาลัยราชภัฏได้ใช้ความได้เปรียบในแง่ของการเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นสร้างแนวทางการพัฒนานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏให้มีซอฟต์แวร์สกีล 4 ทักษะด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม 5 เครื่องมือ เริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 และพัฒนาต่อเนื่องจนมาถึงปัจจุบัน สร้างระบบกลไกการบริหารที่มีประสิทธิภาพ มีระบบนิเวศที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ สร้างพื้นที่สำหรับการฝึกปฏิบัติทั้งในชุมชนและในมหาวิทยาลัย ทำให้นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีได้เห็นประโยชน์และมีความตระหนักสำนึกและพัฒนาชุมชนตามศาสตร์ของตนเอง ทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: ซอฟต์แวร์สกีล; วิศวกรสังคม; มหาวิทยาลัยราชภัฏ

Abstract

Developing soft skills has become crucial for living and working in a world that is volatile and rapidly changing, encompassing adaptability, communication skills, a positive attitude, teamwork, and creativity. Research results show that soft skills are a key component to success in the workplace. Consequently, educational policies at all levels are now focused on fostering these skills by modifying teaching methods to child center learning and enhancing learning

outside the classroom. Rajabhat University have leveraged their advantage as institutions aimed at local development to devise strategies for developing students' soft skills in four key areas through a process called "Social Engineers," utilizing five tools. soft skills through Social Engineers processes since 2019, and has continued to evolve to the present, creating an effective management mechanism, an ecosystem conducive to learning, and areas for practical training both within the community and the university. This approach has allowed Kanchanaburi Rajabhat University students to see the benefits and become aware of, love, and develop their communities according to their own disciplines, essential skills for working in the 21st century.

Keywords: Soft Skill; Social Engineers; Rajabhat University

บทนำ

ทักษะทางสังคมที่ใช้สำหรับการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือเรียกว่า ซอฟต์สกีล เป็นความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การทำงานกับผู้อื่น เกี่ยวข้องกับความสามารถด้านอารมณ์ บุคลิกภาพ ทักษะคิด การพูดคุย ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นทักษะสำคัญในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นตลอดจนถึงการทำงานในโลกยุคปัจจุบัน ตัวอย่างของซอฟต์สกีล (Pink, D. H, 2006) ได้แก่ ทักษะการบริหารจัดการเวลา ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงาน ทักษะสร้างสรรค์ เป็นต้น แตกต่างจากฮาร์ดสกีลซึ่งหมายถึงทักษะหรือเทคนิคการทำงานในสายอาชีพ สามารถวัดและประเมินผลได้ ฮาร์ดสกีลสามารถพัฒนาได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การฝึกฝนจากการเลียนแบบประสบการณ์จริง การทำงานในยุคก่อนมักจะให้ความสำคัญกับฮาร์ดสกีลเนื่องจากเป็นทักษะที่สามารถวัด ประเมินได้โดยง่ายและมีความจำเป็นต่อการประกอบอาชีพ แต่ในปัจจุบันฝ่ายทรัพยากรบุคคลมีแนวคิดเรื่องการประเมินคนเข้าทำงานที่เปลี่ยนไป เริ่มให้ความสำคัญกับซอฟต์สกีลเนื่องจากพบว่าทักษะดังกล่าวจะช่วยพัฒนาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เกิดการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี ทำให้เกิดผลกระทบเชิงบวกและเกิดประสิทธิภาพต่อการทำงานในภาพรวม แม้กระทั่งแนวโน้มในการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันและต่อเนื่องไปยังอนาคต ก็ยังเน้นการสร้างความรู้ในฮาร์ดสกีลและซอฟต์สกีลไปควบคู่กัน

งานวิจัยของ Skill Builder Pro (2018) แสดงให้เห็นถึงปัจจัยความสำเร็จในยุคปัจจุบันมีผลมาจากทักษะซอฟต์สกีลถึงร้อยละ 75 ที่เหลืออีกร้อยละ 25 มาจากทักษะฮาร์ดสกีล ในระยะเวลาตั้งแต่โลกผ่านเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 เกิดการตื่นตัวและให้ความสำคัญกับทักษะซอฟต์สกีล การศึกษาในทุกระดับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้จากเน้นผู้สอนที่ส่วนมากใช้วิธีการถ่ายทอดด้วยการบอกหรือการเล่าประสบการณ์เป็นการเน้นที่การออกแบบกระบวนการที่มีผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อสร้างทักษะซอฟต์สกีลควบคู่กับฮาร์ดสกีล เพื่อสร้างความพร้อมแก่นักศึกษาให้มีทักษะพร้อมในตลาดแรงงานและเส้นทางอาชีพในอนาคต กำหนดลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์มีทั้งการวัดทักษะวิชาชีพและการวัดสมรรถนะ (Eraut, 1994) ในกิจกรรมปฏิรูปที่ 2 การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสู่การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 จากแผนปฏิรูปการศึกษาระบุไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี และพลวัตของโลกยุคใหม่ ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชากรในทุกช่วงวัย ที่จะต้องเผชิญ จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนรู้และรูปแบบการเรียนการสอน โดยมีเป้าหมายที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคล เป็นผู้มีความรู้ มีทักษะและใฝ่เรียนรู้ สามารถเชื่อมโยงความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง มีทักษะชีวิต ในโลกยุคใหม่ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นพลเมืองที่ตื่นรู้มีความรับผิดชอบ มีจิต

สาธารณะ” (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญที่ไม่เพียงแต่การสร้างทักษะวิชาชีพ แต่ต้องสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตเพื่อรองรับกับความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและสังคมโลก

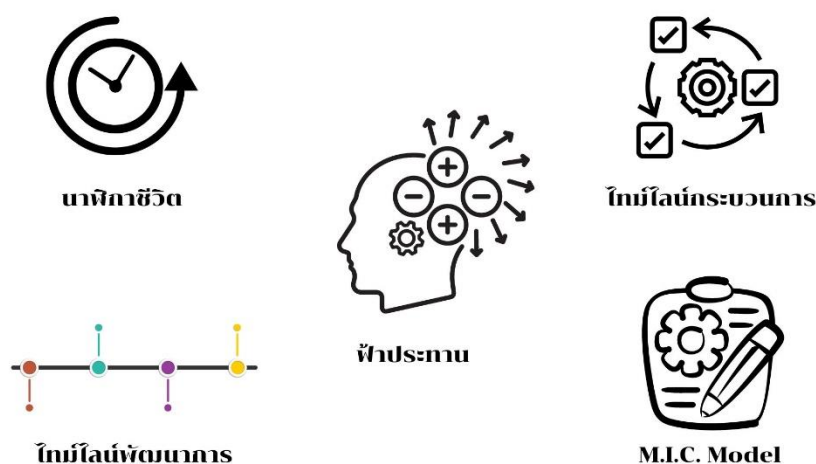
วิศวกรสังคม มาจากแนวคิดของนักนิเวศรัฐศาสตร์ (Pound Roscoe, 1912) ที่ให้แนวคิดว่าผลประโยชน์ของโลกนี้แบ่งออกเป็นสามกลุ่ม ได้แก่ ผลประโยชน์ของปัจเจกชน ผลประโยชน์สาธารณะ และผลประโยชน์ทางสังคม จึงต้องมีการจัดการผลประโยชน์ของทั้งสามกลุ่มนี้ให้สมดุลโดลกลไกทางกฎหมาย ไม่มีทางที่จะสามารถทำให้ทุกคนพอใจได้ จึงต้องมีกลไกทางกฎหมายแบบ วิศวกรรมาทางสังคม ที่จะสร้างผลประโยชน์ให้ทั้งสามกลุ่มเสียหายน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เมื่อบริบทสังคมโลกเปลี่ยนไปจึงเกิดความขัดแย้งในสมดุลของทฤษฎีที่กล่าวมาไม่ว่าจะเป็นปัจจัยการเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจ การเข้าสู่สังคมสูงวัย การเกิดวิกฤติโรคระบาด ทำให้ความต้องการบัณฑิตในตลาดแรงงานเปลี่ยนไปจากการเน้นความรู้วิชาการที่เป็นฮาร์ดสกีลเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการรับมือการผันผวนของสังคมโลก จึงเป็นที่มาของแนวคิดการนำเอาการใช้ประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่ไม่เพียงแต่จะศึกษาในห้องเรียน แต่ต้องออกมาเรียนรู้สิ่งรอบตัว ท้องถิ่น ชุมชนเพื่อให้เกิดทักษะที่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (นงรัตน์ อิสโร, 2563)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยที่มีภารกิจหลักในการพัฒนาท้องถิ่นมีความได้เปรียบเชิงพื้นที่จึงเป็นโอกาสที่ดีที่จะใช้ท้องถิ่นเป็นห้องเรียนในการสร้างซอฟต์แวร์สกีลที่จำเป็น อาศัยกลไกสนับสนุนจากผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรงานสอน งานวิจัย และการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นสิ่งเดียวกัน เกิดกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกับนักศึกษาวิศวกรสังคมเพื่อให้มีทักษะติดตัวและได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีทักษะในการใช้ชีวิตที่เหมาะสมเป็นบุคลากรที่มีคุณค่าในตลาดแรงงานในอนาคตต่อไป

การสร้างนักศึกษาด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมมุ่งเน้นการสร้างทักษะ 4 ด้าน (จุฑามาส ไหมไทย, 2561) ได้แก่ นักคิด นักสื่อสาร นักประสาน และนักสร้างนวัตกรรม ผ่านการวัดผลด้วยผลลัพธ์ตามการเรียนรู้ 12 ข้อ ดังนี้

1. แยกแยะข้อเท็จจริง ออกจากอารมณ์และความรู้สึก / ใช้ข้อเท็จจริงในการตัดสินใจ
2. ยอมรับความเห็นต่างและหาจุดร่วมเพื่อการพัฒนาตนเอง
3. สืบเสาะข้อเท็จจริง/เปิดรับข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ด้วยหลักเหตุ-ผล
4. มีความคิดที่สามารถมองเห็นปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย
5. เข้าใจและเคารพวิถีชีวิตของเพื่อนร่วมงานและคนในชุมชน
6. ตั้งคำถามอย่างสงสัยใคร่รู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหลากหลายมิติ
7. วิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อการพัฒนาได้
8. เลือกเวลาและประเด็นการมีส่วนร่วมได้อย่างเหมาะสม
9. เห็นคุณค่าอดีต เข้าใจปัจจุบัน เพื่อวางแผนอนาคต
10. รู้จักทุกขั้นตอนอย่างถ่องแท้ เพื่อเลือกพัฒนามตามศักยภาพอย่างตรงเป้าหมาย (“เกาให้ถูกที่คัน”)
11. เลือกปรับปรุง ยกย่อง หรือสร้างเพิ่ม กระบวนการใด ๆ ได้อย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มผลลัพธ์ที่มีคุณค่า
12. ขวนเพื่อน จูงมือน้อง ขอร้องพี่ ร่วมใจพัฒนาอย่างเห็นคุณค่าบนหลักเหตุผล

ซึ่งในการสร้างนักศึกษาให้กลายเป็น นักคิด นักสื่อสาร นักประสาน และนักสร้างนวัตกรรม จะใช้เครื่องมือทั้งหมด 5 เครื่องมือ ได้แก่ ฟาประทาน นาฬิกาชีวิต ไทม์ไลน์พัฒนา การสร้างสิ่งใหม่เพื่อแก้ปัญหา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 เครื่องมือวิศวกรสังคม

เครื่องมือฟ้าประทานเป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมให้มีทักษะเป็นนักคิด แนวความคิดที่สำคัญอยู่ที่การแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากอารมณ์และความรู้ ยอมรับความเห็นต่าง และสามารถหาจุดร่วมเพื่อการพัฒนา ทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นบนหลักข้อเท็จจริงของเหตุผล ซึ่งจะสามารถจัดการปัญหาได้ด้วยความเข้าใจ ทำให้เกิดการยอมรับความเห็นต่าง ทำความเข้าใจได้ตรงกันเกิดสิ่งที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาร่วมกัน

เครื่องมือนาฬิกาชีวิตเป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมให้มีทักษะการวิเคราะห์และทักษะการตั้งคำถาม แนวความคิดสำคัญอยู่ที่การเข้าใจและเคารพวิถีเพื่อนร่วมงาน ตั้งคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลหลายมิติ เลือกเวลาและประเด็นการมีส่วนร่วมได้อย่างเหมาะสม นาฬิกาชีวิตเป็นเครื่องมือส่งเสริมด้านการคิด การตีความการให้เหตุผล การคิดวิเคราะห์ นอกจากนั้นแล้วยังส่งเสริมให้เป็นนักประสาน นักสื่อสาร นักศึกษาสามารถ นำเครื่องไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาชุมชนได้อย่างหลากหลาย

เครื่องมือไทม์ไลน์พัฒนาการเป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมให้มีทักษะด้านการสื่อสาร แนวคิดสำคัญการเห็นคุณค่าอดีต เข้าใจปัจจุบัน เพื่อวางแผนอนาคต เครื่องมือไทม์ไลน์พัฒนาจะช่วยให้นักศึกษาเข้าใจรากฐานการกำเนิดเหตุที่เป็นผลต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน เมื่อดำเนินการตามเครื่องมือแล้วจะช่วยให้นักศึกษารู้จักข้อมูลกลุ่มเป้าหมายจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้รู้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลง ทราบถึงต้นทุนชุมชน แสวงหาแนวทางในการสร้างกระบวนการพัฒนาต่อไปยังอนาคตได้

เครื่องมือไทม์ไลน์กระบวนการเป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมให้มีทักษะการสร้างนวัตกรรม นวัตกรรมหมายถึงการใช้ความคิดสร้างสรรค์ทำงานในสิ่งใหม่ด้วยวิธีใหม่ ซึ่งหมายถึงกระบวนการ การผลิต สิ่งประดิษฐ์ แนวคิดสำคัญของไทม์ไลน์กระบวนการคือการฝึกให้นักศึกษารู้ขั้นตอนทุกขั้นตอนอย่างชัดเจน ถูกต้องเพื่อสามารถเลือกพัฒนาตามศักยภาพได้อย่างตรงเป้าหมาย สามารถเห็นจุดแข็งและจุดที่พัฒนาเพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมที่ถูกต้อง แก้ไขปัญหาชุมชนได้จริง

เครื่องมือการสร้างสิ่งใหม่เพื่อแก้ปัญหา เป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมให้เกิดทักษะการเป็นนักประสาน และทักษะการสร้างนวัตกรรม แนวคิดสำคัญของเครื่องมือนี้คือการเลือกปรับปรุง (Modify) ยกระดับ (Improve) เพิ่ม (Create) ในกระบวนการอย่างเหมาะสม ดังนั้น เครื่องมือการสร้างสิ่งใหม่เพื่อแก้ปัญหา จึงเป็นเครื่องมือที่ใช้ร่วมกับไทม์ไลน์กระบวนการ ปลายทางของเครื่องมือคือการได้ผลลัพธ์ที่มีการพัฒนา เครื่องมือนี้ช่วยสร้างทักษะนวัตกรรม รู้จักประสานกลุ่มคนเข้ามาช่วยแก้ปัญหา กระตุ้นการคิดวิเคราะห์เพื่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม

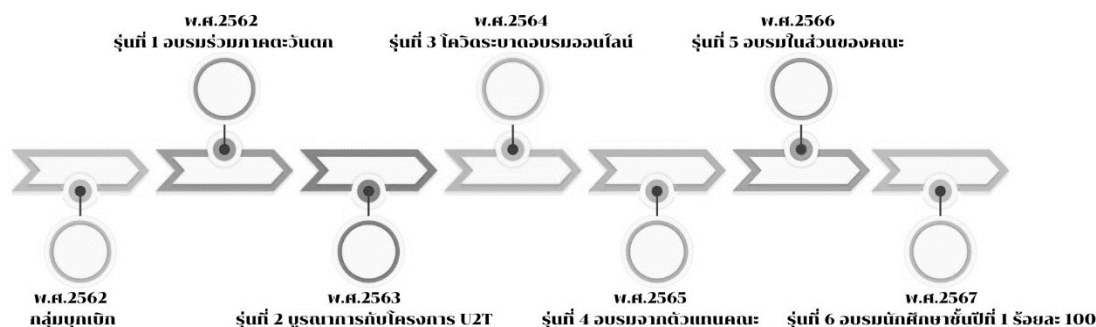

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีเป็นหนึ่งใน 38 มหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีการรับเอาแนวคิดการพัฒนาซอฟต์แวร์สกริปต์ด้วยวิศวกรรมสังคมตั้งแต่ปี พ.ศ.2562 รวมถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่นก็ได้รับแนวคิดการพัฒนาซอฟต์แวร์สกริปต์ด้วยวิศวกรรมไปใช้เช่นเดียวกัน แต่ก็มีความแตกต่างกันในแง่ของการบริหารงาน บริบทของมหาวิทยาลัย บริบทของพื้นที่ ลักษณะของนักศึกษา ทำให้ขั้นตอน กระบวนการบ่มเพาะของแต่ละที่ไม่เหมือนกัน แต่สิ่งที่เป็นแนวปฏิบัติเดียวกันคือ การสร้างคุณลักษณะ 4 ประการ นักคิด นักสื่อสาร นักประสาน และนักสร้างนวัตกรรมตามผลลัพธ์ตามการเรียนรู้ 12 ข้อ ด้วยการใช้เครื่องมือ 5 เครื่องมืองดที่กล่าวไปแล้ว

จากความสำคัญที่กล่าวมาผู้เขียนจึงได้เขียนบทความทางวิชาการนี้ เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูล การสร้างทักษะซอฟต์แวร์สกริปต์ด้วยวิศวกรรมสังคมในมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี พร้อมทั้งอธิบายกระบวนการสร้าง จุดเด่น จุดที่สามารถพัฒนาได้ของบ่มเพาะนักศึกษาวิศวกรรมสังคมมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี เพื่อเสนอกระบวนการ แนวทางการสร้างทักษะจากเครื่องมือวิศวกรรมสังคม ผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ บทสรุปและข้อเสนอแนะที่จะนำไปสู่การพัฒนาซอฟต์แวร์สกริปต์ด้วยวิศวกรรมสังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏต่อไป

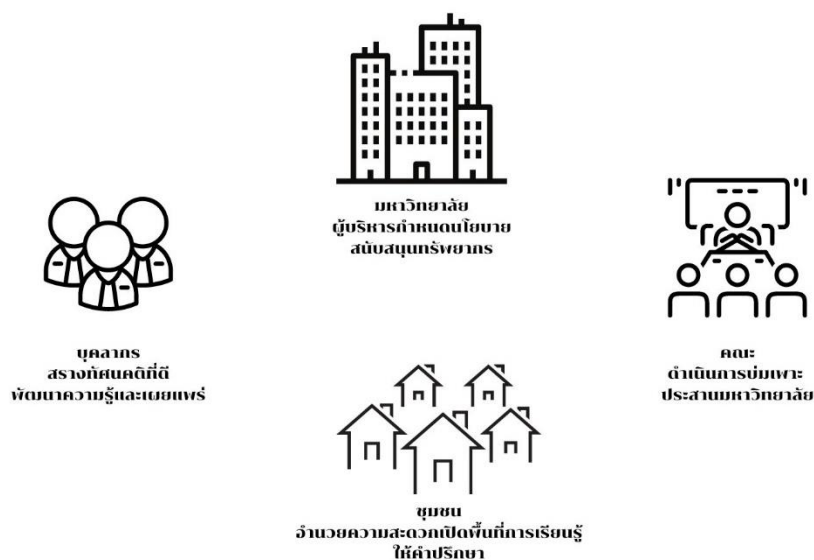
เนื้อหา

การดำเนินงานวิศวกรรมสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี เริ่มต้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2562 โดยมีนักศึกษาจำนวน 2 คนและอาจารย์ 1 คน อบรมเครื่องมือวิศวกรรมสังคมทั้ง 5 เครื่องมือ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ หลังจากนั้นกลุ่มราชภัฏตะวันตกซึ่งประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี และมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ได้ดำเนินการอบรมในรุ่นแม่ไก่โดยการส่งตัวแทนจากแต่ละมหาวิทยาลัย ๆ ละ 30 คน รวมเป็น 120 คน วัตถุประสงค์เพื่อเป็นแกนนำขยายผลต่อไป ในปี พ.ศ. 2563 มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีได้บูรณาการงานวิศวกรรมสังคมกับโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบลซึ่งเป็นนโยบายจากกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ในการพัฒนาพื้นที่ตำบลในมิติต่าง ๆ ได้แก่ สุขภาพ ความเป็นอยู่ การศึกษา เป็นต้น ซึ่งการดำเนินงานในโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบลมีการใช้นักศึกษาเพื่อทำงานในพื้นที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีจึงมีนโยบายให้นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีที่ทำงานในโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบลต้องอบรมเครื่องมือวิศวกรรมสังคมเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานในโครงการให้มีประสิทธิภาพ ปี พ.ศ. 2564 โลกประสบกับวิกฤติโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ภายใต้นโยบายเว้นระยะห่างและเน้นการทำงานจากที่บ้านทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีปรับรูปแบบการอบรมเป็นรูปแบบออนไลน์ ปี พ.ศ. 2565 เมื่อสถานการณ์โควิดเริ่มดีขึ้น มาตรการเริ่มมีการผ่อนปรนทำให้สามารถอบรมในรูปแบบออนไลน์ ปี พ.ศ. 2566 มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีได้เปลี่ยนรูปแบบการอบรมโดยกระจายให้แต่ละคณะได้อบรมนักศึกษาของตนเอง แต่เมื่อได้ดำเนินการในรูปแบบดังกล่าวแล้วพบว่าเกิดปัญหาในการบูรณาการการทำงานของนักศึกษาแต่ละคณะ ในปี พ.ศ. 2567 มหาวิทยาลัยมีนโยบายให้นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทุกคนต้องผ่านการอบรมทักษะวิศวกรรมสังคม มหาวิทยาลัยจึงจัดอบรมในภาพรวมพร้อมกันทุกคณะ ทำให้การดำเนินงานในปี พ.ศ. 2567 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีทักษะวิศวกรรมสังคมทุกคน นอกจากการอบรมให้นักศึกษาแล้ว มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีได้เห็นความสำคัญของการสร้างผู้บริหาร อาจารย์ และบุคลากรสายสนับสนุนให้มีทักษะวิศวกรรมสังคม เพราะทักษะวิศวกรรมสังคมสามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือใช้ในงานประจำได้ และเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการถ่ายทอดให้กับนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ไทม์ไลน์การพัฒนาศูนย์วิศวกรรมสังคมมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

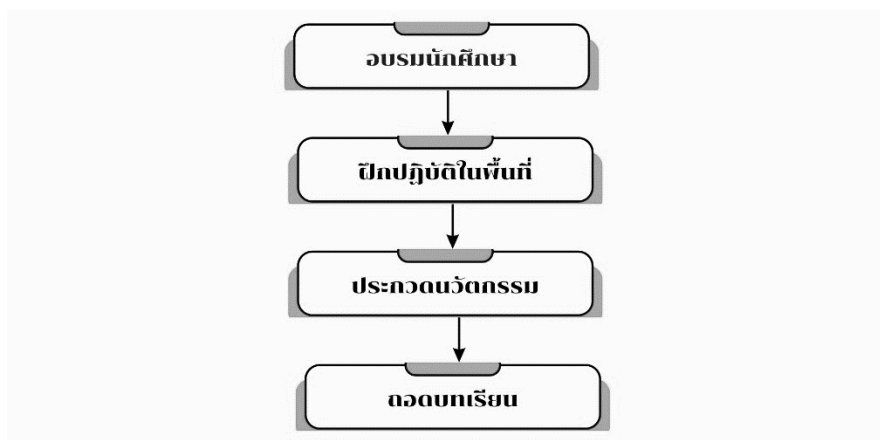
กลไกการดำเนินงานวิศวกรรมสังคม จะเน้นการสร้างกลไกการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพต่อการบริหาร และสร้างระบบนิเวศที่เหมาะสมต่อการสร้างนักศึกษาวิศวกรรมสังคม ตามต้นแบบการทำงานในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ต้นแบบการบริหารงานวิศวกรรมสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีดำเนินการโดยมอบหมายให้ผู้บริหารระดับมหาวิทยาลัยเป็นผู้รับผิดชอบ ผ่านการตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คณะกรรมการดำเนินงานประกอบด้วยรอง คณบดีหรือผู้ที่คณบดีมอบหมายในการดูแลงานวิศวกรรมสังคมของคณะ มีหน้าที่สำหรับการทำงานประสานกับ มหาวิทยาลัยในการขับเคลื่อนนักศึกษาในคณะ ส่วนที่ 2 คณะกรรมการอบรม มีหน้าที่ในการทำงานด้านการอบรม ให้กับนักศึกษาและบุคลากรในมหาวิทยาลัย จึงทำให้การบริหารงานและการเข้าถึงนักศึกษาสามารถขับเคลื่อนได้ ง่าย

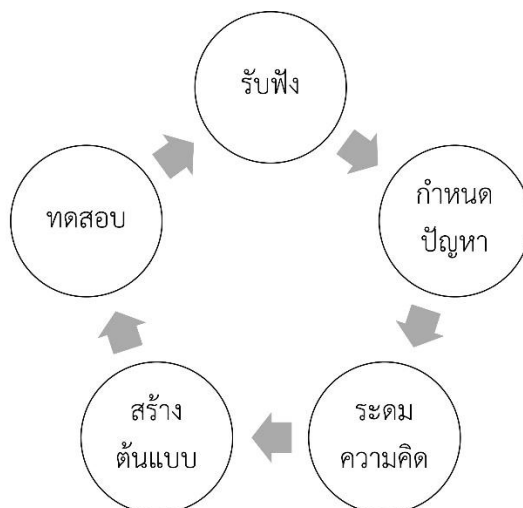
กระบวนการบ่มเพาะนักศึกษาวิศวกร มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 กระบวนการบ่มเพาะนักศึกษา

เริ่มจากการสร้างความตระหนักให้นักศึกษาเห็นความสำคัญ เข้าใจและสามารถใช้เครื่องมือวิศวกรสังคม ทั้ง 5 เครื่องมือได้ รูปแบบการสร้างจะใช้อบรมจำนวน 2 วัน โดยใช้โค้ชประจำกลุ่มและแกนนำวิศวกรสังคม เป็นผู้ช่วยวิทยากร แกนนำวิศวกรสังคมจะคัดเลือกจากนักศึกษาที่มีความชำนาญในเครื่องมือวิศวกรสังคมและมีทัศนคติอันดีในการทำงานเป็นทีมที่เลี้ยงในการอบรม การอบรมในวันที่ 1 จะอบรมเครื่องมือฟ้าประทาน นาฬิกาชีวิต และไหม้ไลน์พัฒนาการ สลับด้วยการฝึกทำภารกิจเพื่อสร้างข้อดีเสริมเติม ได้แก่ การฝึกทำงานเป็นทีม การคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา ทุกช่วงการอบรมจะกำหนดเวลาในการทำภารกิจเพื่อฝึกเรื่องการบริหารจัดการ เวลา การอบรมในวันที่ 2 จะอบรมเครื่องมือไหม้ไลน์กระบวนการ และเครื่องมือการสร้างสิ่งใหม่เพื่อแก้ปัญหา เนื่องจากเห็นว่าเป็นเครื่องมือที่มีความต่อเนื่องกันสลับกับการใช้เครื่องมือให้คำปรึกษาด้วยการดในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาเพื่อให้เกิดการทบทวนตัวเอง สร้างแรงบันดาลใจ สร้างพลังในด้านบวกให้กับนักศึกษา

เมื่ออบรมในที่ตั้งแล้วจึงนำนักศึกษาฝึกปฏิบัติจริงในพื้นที่ชุมชนเพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้เครื่องมือและพัฒนาซอฟต์แวร์สเกลในด้านอื่น พื้นที่ชุมชนแต่ละคณะจะเป็นผู้เลือกให้เหมาะสมกับบริบทของการสร้างนักศึกษา ในคณะเพื่อให้เกิดการบูรณาการซอฟต์แวร์สเกลและฮาร์ดสเกลได้อย่างสอดคล้องกัน ในบางปีก็ได้บูรณาการงานที่ได้มอบหมายมาจากหน่วยงานภายนอก เช่น โครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล เป็นต้น ผลลัพธ์จากการฝึกปฏิบัติในพื้นที่ จะทำให้นักศึกษาพัฒนาแนวคิดและหลุดจากกรอบแนวคิดเดิมในเรื่องของการพัฒนาชุมชน สามารถเลือกใช้เครื่องมือได้อย่างเหมาะสม ผลลัพธ์หลังจากฝึกปฏิบัติในพื้นที่จะค้นพบภูมิหลังของชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน บริบทชุมชน และต้นทุนชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีมีการประยุกต์ใช้แนวคิดการฝึกปฏิบัติด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ 5 ขั้นตอนดังภาพที่ 5

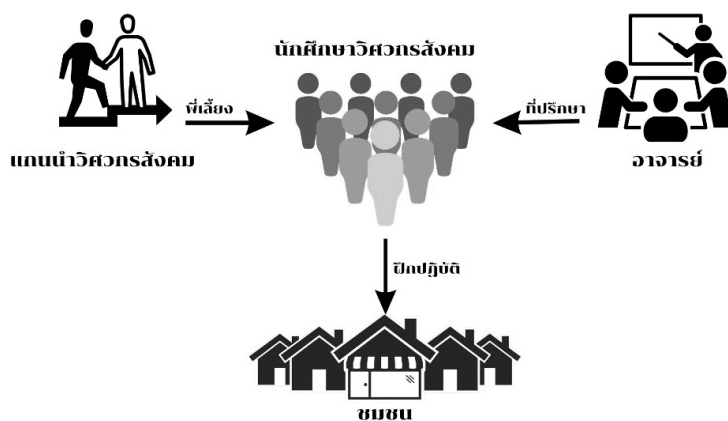
ภาพที่ 5 กระบวนการทำงานในการฝึกปฏิบัติในพื้นที่

การฝึกปฏิบัติในพื้นที่จะใช้เครื่องมือทั้ง 5 ในการรับฟังปัญหา ค้นหาความต้องการจากพื้นที่และนำมากำหนดปัญหา เมื่อทำงานในชุมชนเพื่อค้นหาความต้องการแล้วจึงกลับมาประชุมกลุ่มภายในมหาวิทยาลัยเพื่อสร้างต้นแบบการพัฒนาและนำต้นแบบดังกล่าวกลับไปหาหรือแบกลุ่มในชุมชนเพื่อปรับปรุงต้นแบบ และกลับไปลงมือทดสอบปฏิบัติจริง หากยังไม่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจสามารถวนกลับกระบวนการไปที่กระบวนการรับฟังหรือกลับไปขั้นตอนใดที่เป็นปัญหา เมื่อได้ผลการทดสอบพัฒนาพื้นที่ที่น่าพอใจแล้ว จึงกลับมาสรุปผลในการฝึกปฏิบัติพื้นที่

ตัวอย่างการทำงานที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีได้นำนักศึกษาลงพื้นที่ฝึกปฏิบัติจริง ณ พื้นที่ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ตั้งอยู่ในพื้นที่ ต.หนองโรง อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี ซึ่งหลังจากการใช้เครื่องมือวิศวกรสังคมในการวิเคราะห์ปัญหาก็พบว่า ป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคีมีการปลูกไม้และนำไปใช้ประโยชน์แต่ยังไม่มีระบบน้ำที่ดีเพียงพอ ทำให้พบปัญหาไม้ตายไปจำนวนมาก นักศึกษาจึงได้ออกแบบนวัตกรรมระบบน้ำขึ้นเพื่อให้มีน้ำที่เพียงพอในการดูแลไม้ ลดเวลาในการดูแล ปัจจุบันก็พบว่าไม้โตและเพียงพอต่อความต้องการใช้ในพื้นที่ ในการฝึกปฏิบัตินักศึกษาได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับคนในชุมชนผ่านเครื่องมือ การถอดตัวตนจากความต้องการของตนเองและใช้ทักษะการฟังและการแก้ปัญหาจากความต้องการของชุมชนเพื่อให้ได้สิ่งที่สามารถแก้ปัญหาได้จริง นอกจากการทำงานในพื้นที่จริงแล้ว มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ยังได้สร้างห้องปฏิบัติการจำลองการฝึกปฏิบัติในพื้นที่มหาวิทยาลัยเรียกว่า ศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรพอเพียง เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติตลอดทั้งปี เรียนรู้ตามแนวทางพระราชดำริ

เมื่อพัฒนาพื้นที่แล้ว เพื่อให้การฝึกต่อยอดใช้เครื่องมือเกิดประสิทธิภาพในการประยุกต์ใช้ที่หลากหลาย มหาวิทยาลัยจึงได้จัดประกวดนวัตกรรมจากกระบวนการวิศวกรสังคม โดยสามารถนำนวัตกรรมที่เกิดจากการพื้นที่หรือนวัตกรรมที่เกิดขึ้นเรื่องอื่นในมหาวิทยาลัย ของตนเอง มาประกวดในมหาวิทยาลัยเพื่อให้นวัตกรรมที่ออกแบบได้นำเสนอเกิดกระบวนการแบ่งปันความรู้และได้มีการวิพากษ์ทำให้นวัตกรรมเกิดประโยชน์สูงสุด

ในขั้นตอนสุดท้ายจะนำนักศึกษาแกนนำ อาจารย์เข้าสู่กิจกรรมถอดบทเรียนเพื่อทบทวนและออกแบบการดำเนินงานที่มีการปรับปรุงจากบทเรียน รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกิจการงานวิศวกรสังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่นเพื่อนำไปสู่การออกแบบแผนการดำเนินงานในปีต่อไปให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ภาพที่ 6 แนวทางการพัฒนาคนเพื่อการพัฒนาทักษะวิศวกรสังคม

การสร้างคนขึ้นมาช่วยทำงานการบ่มเพาะนักศึกษาวิศวกรสังคม ในส่วนของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีเป็นดังภาพที่ 6 ใช้แนวคิด ชวนเพื่อน จูงมือน้อง ขอร้องพี่ ด้วยการเปิดโอกาสให้นักศึกษาที่มีความรักในงานวิศวกรสังคม มีทัศนคติอันดีต่องานส่วนรวม สมัครเข้ามาเป็นทีมงานในการเป็นพี่เลี้ยงให้กับนักศึกษาใหม่ เรียกกลุ่มนี้ว่า แก่นนำวิศวกรสังคม และดำเนินการแบบนี้จากรุ่นสู่รุ่น ทำให้มีการส่งต่อแนวคิดเรื่องเครื่องมือและการพัฒนาพื้นที่ต่อเนื่องไม่ขาดหาย และในทุกกระบวนการทำงานแก่นนำวิศวกรสังคมจะมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อกำหนดกรอบการทำงานตลอดทุกกระบวนการ ในส่วนของบุคลากรเนื่องจากได้อบรมเครื่องมือให้กับทุกคนแล้วจึงมีความรู้ในเครื่องมือเป็นอย่างดีสามารถทำหน้าที่เป็นโค้ชให้นักศึกษาแต่ละคณะได้ การดำเนินงานในปี พ.ศ. 2567 ได้ปรับปรุงกระบวนการเพิ่มขึ้นตอน การอบรมเครื่องมือสำหรับโค้ชเพิ่มเติมให้กับผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการนำนักศึกษาลงฝึกปฏิบัติในพื้นที่ ได้แก่ การเป็นที่ปรึกษา การสร้างนวัตกรรม การออกแบบโมเดลธุรกิจ เป็นต้น

การคัดเลือกชุมชนที่เหมาะสมต่อการฝึกปฏิบัตินักศึกษาวิศวกรสังคมมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีจะยึดชุมชนที่มีทัศนคติที่ดี เล็งเห็นความสำคัญของการเปิดพื้นที่ของชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนา นักศึกษามีจิตใจที่เปิดกว้างส่งเสริมสนับสนุนและเข้าใจงานวิศวกรสังคม มีต้นทุนชุมชนเหมาะสมในการพัฒนามีบุคลากรที่สามารถเป็นครูที่ดีให้กับอาจารย์และนักศึกษาวิศวกรสังคม ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีเลือกดำเนินการกับป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ต.หนองโรง อ.เมือง จ.กาญจนบุรี เดิมเป็นป่าที่แห้งแล้งหลังจากลงพื้นที่แล้วก็พลิกฟื้นเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีผู้นำชุมชนที่พร้อมต้อนรับนักศึกษาตลอดเวลา มีองค์ความรู้ที่จะถ่ายทอดให้กับนักศึกษา สามารถทำงานร่วมกับนักศึกษาในรูปแบบของการพูดคุย แลกเปลี่ยนแนวคิดกับคนรุ่นใหม่ ผล ณ เวลานี้ป่าชุมชนเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์จากแนวคิดนักศึกษาวิศวกรสังคมที่ส่งต่อกันรุ่นสู่รุ่นในการพลิกฟื้นป่าด้วยการปลูกพืชที่สามารถทนต่อสภาพอากาศ ต่อยอดในปีต่อมาด้วยการออกแบบนวัตกรรมระบบน้ำเพื่อให้ป่าอยู่รอดโดยไม่ต้องใช้กำลังคนหรือใช้เวลาในการดูแล ปัจจุบันป่าชุมชนห้วยสะพานสามัคคีกลายเป็นป่าที่สมบูรณ์ คนในชุมชนได้ประโยชน์จากการตัดไม้ไปใช้ ปัจจุบันนักศึกษาวิศวกรสังคมเริ่มสร้างความยั่งยืนด้วยการทำเป็นศูนย์การเรียนรู้เผยแพร่แนวคิดของการพัฒนาป่าไปยังกลุ่มบุคคลอื่นโดยการทำงานร่วมกับพื้นที่ตลอดทั้งปี

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบันโลกและประเทศมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สถานการณ์ไม่แน่นอน มีความผันผวน ซับซ้อน ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันและการทำงาน ทักษะซอฟต์แวร์สกีจึงมีความสำคัญต่อการทำงานไม่น้อยกว่าฮาร์ดสกี จากงานวิจัย (Kautz et al, 2014) พบว่าทักษะซอฟต์แวร์สกีมีความต้องการเพิ่มขึ้น งานวิจัยของ

มหาวิทยาลัยชั้นนำระดับโลกอย่างสแตนฟอร์ดและฮาร์วาร์ด (Balcar, 2014) ก็ชี้ว่าคนที่ประสบความสำเร็จในระยะยาว ซอฟต์สกีลมีผลถึงร้อยละ 75-85 ขณะที่ทักษะทางเทคนิคหรือฮาร์ดสกีลมีผลเพียงร้อยละ 15 (Doyle, 2019) ซอฟต์สกีลหมายถึง ทักษะความสามารถระหว่างมนุษย์ เช่น พฤติกรรม ทักษะคิด การปรับตัว การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้ เป็นต้น ทักษะเหล่านี้จะทำให้บรรยากาศการทำงานดี ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน ทำให้งานออกมามีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยในการพัฒนาท้องถิ่นจึงใช้โอกาสที่มีในความได้เปรียบในแง่ของการรู้จักพื้นที่ พัฒนานักศึกษาให้มีทักษะวิศวกรสังคมที่มุ่งเน้นให้เกิด 4 ทักษะซอฟต์สกีล ได้แก่ นักคิด นักสื่อสาร นักประสาน และนักสร้างนวัตกรรม ผ่าน 5 เครื่องมือ ได้แก่ ฟาประทาน นาฬิกาชีวิต โทมัสไลน์พัฒนาการ การสร้างสิ่งใหม่เพื่อแก้ปัญหา มุ่งเน้นให้นักศึกษาเข้าใจหลักการของวิศวกรสังคม บูรณาการงานของอาจารย์กับท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงของโลกการทำงาน จึงได้มีการเตรียมพร้อมในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นให้กับนักศึกษา เริ่มพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมให้กับนักศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบัน โดยบูรณาการงานพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมร่วมกับงานพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้พื้นที่ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานเป็นหลัก

กระบวนการบ่มเพาะพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมให้กับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี จะเน้นการสร้างกลไกการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพควบคู่กับการสร้างศักยภาพให้กับบุคลากรในมหาวิทยาลัยไม่ว่าจะเป็นการสร้างระบบพี่เลี้ยงแกนนำวิศวกรสังคม พัฒนาทักษะโค้ชให้เพื่อให้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิศวกรสังคมสร้างระบบนิเวศสภาพแวดล้อมให้เหมาะสำหรับการบ่มเพาะและการเรียนรู้ของนักศึกษา ส่งต่อแนวคิดและทัศนคติอันดีไปยังรุ่นสู่รุ่น การออกแบบกระบวนการอบรมจะเน้นไปที่นักศึกษาต้องเข้าใจหลักการ ตระหนักถึงเครื่องมือ เห็นถึงวัตถุประสงค์ ประยุกต์ใช้เครื่องมือได้ และได้เพิ่มกระบวนการทำงาน เป็นทีม การบริหารเวลาซึ่งเป็นทักษะซอฟต์สกีลที่สำคัญ หลังจากบ่มเพาะการอบรมแล้วจึงได้ฝึกปฏิบัติในพื้นที่ชุมชน การเลือกพื้นที่ชุมชนจะเลือกพื้นที่ที่บุคคลในชุมชนเข้าใจในการบ่มเพาะนักศึกษาวิศวกรสังคม เป็นอย่างดี มีความรู้และเป็นพื้นที่ที่สามารถพัฒนาตามศักยภาพชุมชนและนักศึกษาได้ ไม่เพียงแต่พื้นที่ในชุมชนแต่ยังมีพื้นที่ในมหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่ฝึกปฏิบัติการทำงานตามแนวทางวิศวกรสังคม เมื่อฝึกปฏิบัติแล้วได้เปิดเวทีสำหรับการแข่งขันนวัตกรรมให้กับนักศึกษาได้นำเสนอความคิด แบ่งปันประสบการณ์ ต่อยอดนวัตกรรม โดยมีรูปแบบทั้งนวัตกรรมจากท้องถิ่นและนวัตกรรมจากการทำงาน กิจกรรมสุดท้ายคือการถอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อได้ระดมสมองทบทวนจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุงจากการทำงานในแต่ละปี แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับงานวิศวกรสังคมมหาวิทยาลัยราชภัฏอื่น และปรับปรุงกระบวนการบ่มเพาะให้ดีขึ้นทุกปี

ผลจากกระบวนการบ่มเพาะนักศึกษาศักยภาพวิศวกรสังคมมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีพบว่านักศึกษาโดยภาพรวมมีกระบวนการความคิดและการทำงานที่ดีขึ้น เกิดเครือข่ายการทำงานระหว่างคณะ ภาพรวมงานกิจการนักศึกษามีผลงานที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น นอกจากนี้แล้วแกนนำวิศวกรสังคมสามารถเขียนคำขอโครงการในการพัฒนาชุมชนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและได้รับทุนมาสนับสนุนสำหรับการพัฒนาพื้นที่ พื้นที่ป่าชุมชนห้วยสะพานเกิดการพัฒนาและกำลังมุ่งไปสู่ความยั่งยืน ทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การพัฒนานักศึกษาตามแนวทางวิศวกรสังคมให้มีทักษะทันต่อโลกการทำงาน ชุมชนได้ประโยชน์ ตามแนวทางของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เป็นชุมชนเพื่อท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- จุฬามาส โหย่งไทย. (2561). การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์กับศตวรรษที่ 21. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 9(2), 344-256.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2567, จาก <http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2022/03/แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา.pdf>
- นงรัตน์ อีสโร. (2563). *คู่มือพัฒนานักศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: ร้านนายอินทร์.
- Balcar, J. (2014). Soft skills and their wage returns: Overview of empirical. *literature. Review of Economic Perspectives*, 14(1), 3-15.
- Doyle, A. (2019). *Top Soft Skills Employers Value with Examples*. Retrieved March 15, 2024, from <https://www.thebalanc-ecareers.com/list-of-soft-skills-2063770.2019>
- Eraut, M. (1994). *Developing Professional Knowledge and Competence*. Falmer Press.
- Kautz, T.D., Heckman, J., Diris, R., ter Weel, B., & Borghans, L. (2014). *Fostering and measuring skills: Improving cognitive and non-cognitive skills to proving lifetime success*. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
- Klaus, P. (2010). Communication breakdown. *California Job Journal*, 28, 1-9.
- Pink, D. H. (2006). *A Whole New Mind: Why Right-Brainers Will Rule the Future*. Riverhead Books.
- Pound, R. (1912). The Scope and Purpose of Sociological. *Jurisprudence. Harvard Law Review*, 25(2), 140-168.
- Skill Builder Pro. (2018). *Soft Skills: The Hard Skills for Today's Workforce*. Skills Builder Pro. Retrieved March 15, 2024, from https://mma.prnewswire.com/media/792186/Soft_Skills_The_Hard_Skills_for_Today_s_Workforce_Final.pdf?p=original.